

Γλώσσα και Κοινωνία

Μαριάνθη Γεωργαλίδου

Εαρινό 2020

Κοινωνιογλωσσολογία: Η γλώσσα, η κοινωνία και η ταυτότητα

- Τι είναι η κοινωνιογλωσσολογία;
- Η κοινωνιογλωσσολογία ως εναλλακτική οπτική της γλώσσας
- Σχέσεις γλώσσας-κοινωνίας
- Κοινωνιογλωσσολογία και κοινωνιολογία της γλώσσας
- Γλώσσα και ταυτότητα
- Ουσιοκρατικές και κατασκευαστικές αντιλήψεις για την ταυτότητα

Τι είναι η κοινωνιογλωσσολογία;

- Ποια/ος μιλάει ποια γλώσσα σε ποια/ον και πότε (Fishman 1965:67)
- Η μελέτη της γλώσσας σε σχέση με την κοινωνία (Hudson 1980:1)
- Η μελέτη της αμφίδρομης σχέσης γλώσσας και κοινωνίας (Αρχάκης & Κονδύλη 2002:14)
- Η γλωσσολογική προσέγγιση που διερευνά αμφίδρομες και συστηματικές σχέσεις ανάμεσα στα γλωσσικά συστήματα και το κοινωνικό περιβάλλον όπου εμφανίζονται και χρησιμοποιούνται τα συστήματα αυτά (Κακριδή-Φερράρι 2005).

Μερικές ενδιαφέρουσες ερωτήσεις

- Οι νέοι πάσχουν από λεξιπενία;
- Οι γυναίκες μιλούν περισσότερο από τους άνδρες;
- Ισχύει πως «τα ιταλικά είναι μουσικά ενώ τα γερμανικά δεν ακούγονται καθόλου ωραία»;
- Πώς καταλαβαίνουμε αυτόματα ότι η φράση «άνοδο θα σημειώσει η θερμοκρασία και ηλιοφάνεια θα υπάρχει σε ολόκληρη τη χώρα» χρησιμοποιείται σε άλλη περίπτωση από τη φράση «Φιλολόγος με παιδαγωγική πείρα παραδίδει μαθήματα. Πληροφορίες στο τηλ...»;
- Γιατί η μια εφημερίδα δομεί την είδηση με διαφορετικά γλωσσικά μέσα από την άλλη;

Κοινωνιογλωσσολογία

- Πως μιλούν διαφορετικές κοινωνικές ομάδες
- Πως χρησιμοποιείται η γλώσσα σε διαφορετικές επικοινωνιακές περιστάσεις
- Ποιες είναι οι αντιλήψεις και οι στάσεις προς τη γλώσσα
- Ποια είναι η σχέση γλώσσας και ιδεολογίας
- κ.λπ. ...
- Η αποκάλυψη του κοινωνικού νοήματος που εμπεριέχεται στην κάθε γλωσσική χρήση

Κοινωνιογλωσσολογία: **Εναλλακτική οπτική για τη γλώσσα**

- Δεν είναι απλώς ένας κλάδος της γλωσσολογίας που ερευνά ένα επίπεδο γλωσσικής ανάλυσης, δηλ. τα ζητήματα γλώσσας και κοινωνίας
- Είναι μια διαφορετική θεώρηση της γλώσσας, που συχνά έρχεται σε ρήξη με την κυρίαρχη γλωσσολογία
- Είναι η αμφισβήτηση της γλωσσικής αυτονομίας και της γλωσσικής ομοιογένειας

Γλώσσα και κοινωνία

Οι σχέσεις που μπορούν να αναπτυχθούν μεταξύ γλώσσας και κοινωνίας μπορούν να διατυπωθούν σχηματικά ως εξής (Wardhaugh 1988):

- Η κοινωνία επηρεάζει τη γλώσσα
- Η γλώσσα επηρεάζει την κοινωνία
- Σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ γλώσσας-κοινωνίας

Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι δεν υπάρχει καμία σχέση μεταξύ γλώσσας-κοινωνίας;

Κοινωνιολογία της γλώσσας

- Γλωσσικές πλευρές της κοινωνίας (Coulmas 1997)
- Η μελέτη της κοινωνίας σε σχέση με τη γλώσσα (Hudson 1980)
 - ✓ Πώς η κοινωνική δομή μπορεί να κατανοηθεί καλύτερα μέσω της μελέτης της γλώσσας;
 - ✓ Δημογραφικές μελέτες σε σχέση με την κατανομή γλωσσών, διαλέκτων και ιδιωμάτων στον πληθυσμό
 - ✓ Μελέτη των γλωσσικών στάσεων

Κοινωνιογλωσσολογία

- Κοινωνικές πλευρές της γλώσσας (Coulmas 1997)
- Η μελέτη της γλώσσας σε σχέση με την κοινωνία (Hudson 1980)
- ✓ Πώς η λειτουργία της γλώσσας μπορεί να κατανοηθεί καλύτερα μέσω της μελέτης κοινωνικών παραγόντων;

Γλώσσα και ταυτότητα

- Η γλώσσα εκφράζει την ταυτότητα μιας ομιλήτριας / ενός ομιλητή, δηλαδή η χρήση μιας συγκεκριμένης γλωσσικής ποικιλίας συμβολίζει την ένταξη ενός ατόμου σε μια ομάδα, δηλ. οριοθετεί τον κοινωνικό του ρόλο
- Λειτουργεί συμπληρωματικά με άλλους σημειωτικούς κώδικες, όπως είναι το ντύσιμο, η μουσική, το φαγητό, ο τρόπος ψυχαγωγίας κ.ά.

Ουσιοκρατική vs. Κατασκευαστική αντίληψη για την ταυτότητα

Ουσιοκρατική

Η ταυτότητα ως πάγια και αντικειμενικά προσδιορίσιμη ιδιότητα του ατόμου, **δηλ. το «δέρμα»** το οποίο κουβαλά το άτομο παντού και πάντα, και το οποίο αντανακλάται στη γλώσσα

(βλ. έρευνες συσχετιστικής κοινωνιογλωσσολογίας του Labon)

Κατασκευαστική

Η ταυτότητα ως δυναμική και ρευστή οντότητα η οποία πραγματώνεται και ανακατασκευάζεται στον λόγο:

Ένα «πουκάμισο» που αλλάζουμε

Κατασκευαστική αντίληψη για την ταυτότητα

- Δεν προσπαθεί να συσχετίσει δεδομένες κοινωνικές κατηγορίες με συγκεκριμένους γλωσσικούς τύπους (ο Χ μιλά έτσι γιατί έχει ένα Ψ κοινωνικό χαρακτηριστικό)
- Επιχειρεί να συνδέσει τη γλωσσική συμπεριφορά με κοινωνικές κατηγορίες όπως αυτές πραγματώνονται σε πολλαπλά περιβάλλοντα γλωσσικής χρήσης και κατά τη διαδοχικότητα του λόγου (ο Χ μιλά έτσι πραγματώνοντας ένα Ψ κοινωνικό χαρακτηριστικό)
- Τα άτομα εκλαμβάνονται ως **ενεργητικοί δράστες**, διαμορφωτές της κοινωνικής τους πραγματικότητας, **στο πλαίσιο πάντα των κοινωνικών τους περιορισμών και των επικοινωνιακών τους προσανατολισμών**
- Επιλογές (δράση) vs. επιβολή (δομή)

Γεωγραφική και κοινωνική ποικιλότητα, γλωσσική επαφή

- Έννοια και διαστάσεις γλωσσικής ποικιλότητας
- Γεωγραφική ποικιλότητα (διάλεκτος—ιδίωμα-γλώσσα/ πρότυπη ποικιλία)
- Κοινωνική ποικιλότητα (κοινωνικές ομάδες)

Γλωσσική ποικιλότητα

- Γλωσσικά στοιχεία που είναι ελεύθερα(?) εναλλασσόμενα μεταξύ τους
- Διαφορετικές πραγματώσεις / παραλλαγές του ίδιου γλωσσικού στοιχείου (κάνουν / κάμνουν / κάμνουσι)
- Παραδειγματική σχέση ελεύθερης ποικιλίας, δηλ. μπορεί να αντικατασταθεί το ένα από το άλλο στο ίδιο γλωσσικό περιβάλλον χωρίς να αλλάξει η σημασία (αναφορική / δηλωτική σημασία)
- «Κοινωνικά διαφορετικοί αλλά γλωσσολογικά ισοδύναμοι τρόποι να κάνεις ή να πεις το ίδιο πράγμα» (Chambers & Trudgill 1980: 60)

Διαστάσεις γλωσσικής ποικιλότητας I

- Χώρος ως οριζόντια διαφοροποίηση/ γεωγραφία (γεωγραφικές ποικιλίες) (π.χ. 'αγαπούσα' vs. 'αγάπαγα')
- Χώρος ως κάθετη διαφοροποίηση / κοινωνική διαστρωμάτωση (κοινωνικές ποικιλίες / κοινωνιόλεκτοι) (π.χ. 'ήπαρ' vs. 'συκώτι')
- Γλωσσική επαφή (διγλωσσία)

Διαστάσεις γλωσσικής ποικιλότητας II

- Περίσταση επικοινωνίας (λειτουργικές ποικιλίες / επίπεδα ύφους, π.χ. 'έλα' vs. 'μπορείτε να περάσετε')
- Κοσμοαντίληψη / ιδεολογία (ιδεολογικές ποικιλίες, π.χ. 'τσιγγάνος' vs. 'γύφτος' vs. Ρομά)

Διασύνδεση διαστάσεων γλωσσικής ποικιλότητας

- Για λόγους περιγραφικούς διαχωρίζουμε τις διαστάσεις της γλωσσικής ποικιλότητας
- Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχουν στεγανά μεταξύ τους
- Π.χ. υπερκάλυψη των γεωγραφικών από τις κοινωνικές ποικιλίες
- Συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες έχουν πρόσβαση σε συγκεκριμένες περιστάσεις, και άρα σε συγκεκριμένες χρήσεις της γλώσσας (κοινωνικές-λειτουργικές ποικιλίες)
- Ανά περίπτωση, συνήθως αλλάζουμε κοινωνικές ταυτότητες / ρόλους, και επομένως και κοινωνιολέκτους

Γεωγραφική ποικιλότητα: Διάκριση **γλώσσας-διαλέκτων**

- Οι γεωγραφικές ποικιλίες χωρίζονται συμβατικά σε *διαλέκτους* και *ιδιώματα*
- Ως *διάλεκτοι* χαρακτηρίζονται γλωσσικές ποικιλίες που μιλιούνται σε μεγαλύτερη γεωγραφική έκταση ή έχουν έντονη διαφοροποίηση από τη γλώσσα (π.χ. ποντιακή, κρητική, κυπριακή διάλεκτος)
- *Ιδιώματα* ονομάζονται μικρότερης έκτασης τοπικές ποικιλίες (π.χ. το ιδίωμα της Μάνης, τα δωδεκανησιακά ιδιώματα)

Διάκριση γλώσσας-διαλέκτων

- Θεωρείται αυτονόητο ότι η διάλεκτος / ιδίωμα έχει μια σχέση υπωνυμίας, εξάρτησης και κατωτερότητας (;) με τη γλώσσα
- Ωστόσο, δεν είχε γίνει αντιληπτό ότι η σχέση υπωνυμίας των δύο όρων δεν βασίζεται σε γλωσσολογικά (π.χ. ανώτερη vs κατώτερη γλωσσολογικά) αλλά σε ιστορικά, κοινωνικά ή πολιτικά, πολιτισμικά, στρατιωτικά κριτήρια

Διάκριση γλώσσας-διαλέκτων

- Με τον όρο 'γλώσσα' στην οποία υπάγονται οι διάφορες διάλεκτοι, εννοούμε μια *πρότυπη ποικιλία* (standard variety)
- Γλωσσική ποικιλία που έχει υψηλό βαθμό κωδικοποίησης (standardization)
- Για την οποία έχουν γραφτεί λεξικά, γραμματικές, χρησιμοποιείται στο γραπτό λόγο και σε επίσημες περιστάσεις επικοινωνίας (ΜΜΕ, διοίκηση, δικαστήρια, εκπαίδευση), από τους μορφωμένους και τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα
- Συνδέεται με τη συγκρότηση των εθνών-κρατών

Διάκριση γλώσσας-διαλέκτων

- Είναι μια επίσημη γλωσσική ποικιλία, η οποία αποτελεί όχημα κοινωνικής ανόδου, δηλαδή αναγνωρίζεται ως η καλύτερη και ορθότερη γλωσσική ποικιλία
- Λειτουργεί ως γλωσσικό πρότυπο- *γλωσσική νόρμα*
- «Μια γλώσσα δεν είναι παρά μια διάλεκτος με στρατό και στόλο» (Weinreich)
- «Μια διάλεκτος δεν είναι παρά μια ηττημένη γλώσσα» (Calvet)

Κοινωνική ποικιλότητα

- Ποικιλότητα λόγω κοινωνικών χαρακτηριστικών των ομιλητών
 - ✓ Συγκρότηση κοινωνικών ομάδων
 - ✓ Κοινωνική τάξη
 - ✓ Ηλικία (π.χ. «γλώσσα των νέων»)
 - ✓ Φύλο (π.χ. «γυναικεία γλώσσα»)
 - ✓ Επάγγελμα/ ενασχόληση (ειδικές γλώσσες/ ορολογία)

Κοινωνιόλεκτοι και επικοινωνιακές περιστάσεις

- Συμφραστικό πλαίσιο
- Λειτουργική- υφολογική ποικιλότητα

Περιεχόμενο / Συμφραστικό πλαίσιο

- Το σύνολο των συνθηκών με τις οποίες συνδέεται η δημιουργία και πρόσληψη ενός κειμένου
- Αφορά όλες εκείνες τις προϋποθέσεις που πρέπει να γνωρίζουμε για να είμαστε σε θέση να ερμηνεύσουμε τις παρακάτω φράσεις
 - «Κάνει ζέστη εδώ μέσα»
 - «Ταύρος: Έχετε διεξόδους όσο κι αν είναι δύσκολα τα πράγματα στις σχέσεις και τις συνεργασίες σας»
 - «Η Μαρία δεν πάει στη δουλειά. Έχει ένα μωρό δυο μηνών»
 - «Όχι, δεν τους το είπα ακόμη»

Κείμενο και περίσταση επικοινωνίας

- Διαφορές στη χρήση της γλώσσας που προκύπτουν από τις διαφορετικές επικοινωνιακές περιστάσεις στις οποίες πραγματώνεται ο λόγος
- Γλωσσική ποικιλότητα λόγω χρήσης (και όχι λόγω χρήστη):
λειτουργική ποικιλότητα

Η ποσοτική ανάλυση των γλωσσικών δεδομένων Κοινωνιογλωσσολογική ποικιλότητα και αλλαγή

- Η αφετηρία, οι στόχοι και η μεθοδολογία των ποσοτικών κοινωνιογλωσσολογικών μελετών
- Η κατανόηση της σχέσης γλωσσικής ποικιλότητας και αλλαγής
- Αστική διαλεκτολογία

Η πιο διάσημη κοινωνιογλωσσολογική μελέτη Νέα Υόρκη, Labov 1972

Υπόθεση:

«Αν δύο οποιεσδήποτε υποομάδες ομιλητριών/των της Νέας Υόρκης μπορούν να καταταχθούν σε μια κλίμακα κοινωνικής διαστρωμάτωσης, τότε θα μπορούν να καταταχθούν ομοίως σύμφωνα με τη χρήση του /r/» (Labov 1972: 44).

Έρευνα: Γρήγορη, ανώνυμη, συσχετιστική

Υποκείμενα: 264 ομιλήτριες/τες / 6,5 ώρες &

207 ομιλήτριες/τες, 81 συνεντεύξεις (+70 διερευνητικές)

Αντιπροσώπευση των βασικών κοινωνικών τάξεων και εθνικών ομάδων

Συμπεράσματα

Α. Επιβεβαιώθηκε η αρχική υπόθεση για τη συσχέτιση των μεταβλητών με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των ομιλητριών/των.

Β. Η χαμηλή-μεσαία τάξη υπερέρασε την υψηλή-μεσαία τάξη στη χρήση του /r/ στα δύο πιο τυπικά υφολογικά επίπεδα παραγωγής λόγου.

Γ. Το φαινόμενο έχει συστηματικό χαρακτήρα.

Δ. Η χαμηλή-μεσαία τάξη αξιολογεί **αρνητικά** τη γλωσσική της συμπεριφορά (Δείκτης Γλωσσικής Ανασφάλειας), παρουσιάζει έντονη διακύμανση στη χρήση των μεταβλητών και **επιζητεί σχολαστικά τη γραμματική ορθότητα** στη γλωσσική χρήση (διάθεση για κοινωνική κινητικότητα).

Ε. Η προσπάθεια χρήσης τύπων κύρους οδηγεί (και) σε **υπερδιόρθωση**.

Στ'. Η «υπερευαισθησία» της χαμηλής-μεσαίας τάξης σε συνδυασμό με την υπερδιόρθωση αποτελούν ερμηνευτικό παράγοντα της **γλωσσικής αλλαγής**.

Η ποιοτική ανάλυση της γλωσσικής ποικιλότητας

Σύγχρονες εθνογραφικές και ανθρωπολογικές προσεγγίσεις

- Η αφετηρία, οι στόχοι και η μεθοδολογία των εθνογραφικών / ανθρωπολογικών γλωσσολογικών προσεγγίσεων
- Η δυναμική αλληλεπίδραση της γλώσσας με το κοινωνικό και πολιτισμικό περιεχόμενο
- Οι γλωσσικές πράξεις ως πολιτισμικές πρακτικές

-
- Η μελέτη της γλώσσας ως πολιτισμικού πόρου και της ομιλίας ως πολιτισμικής πρακτικής. (...) Αυτό σημαίνει ότι οι γλωσσολόγοι/ανθρωπολόγοι βλέπουν τα υποκείμενα της έρευνας τους, δηλαδή, τις/τους ομιλήτριες/τές, πρώτα και πάνω από όλα ως υποκείμενα κοινωνικής δράσης, δηλαδή, ως μέλη συγκεκριμένων και κατά τρόπο ενδιαφέροντα πολύπλοκων κοινοτήτων, κάθε μια από τις οποίες οργανώνεται με βάση μια ποικιλία κοινωνικών θεσμών και μέσω ενός δικτύου από ενδιαφέρουσες αλλά όχι κατ'ανάγκη επικαλυπτόμενες προσδοκίες, πεποιθήσεις, και ηθικές αξίες για τον κόσμο (Duranti 1977:2).

Τα ερωτήματα που θέτει η Ανθρωπολογία της Γλώσσας

- Πως οι γλωσσικές ποικιλίες, τα ιδιώματα, οι διάλεκτοι και τα κοινωνιόλεκτα συνδέονται με την οργάνωση της κοινωνικής ζωής μιας ομάδας ανθρώπων.
- Πως η γλωσσική ποικιλία, σε όλα τα επίπεδα της έκφρασης της, αποκτά δηλωτική λειτουργία ως προς την ταυτότητα της ομιλήτριας, τη σχέση της με τον/ τους συνομιλητές της, και τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της επικοινωνιακής περιστασης.
- Πως αυτές οι δηλωτικές λειτουργίες συνιστούν, κατά κάποιο τρόπο, μια 'γραμματική' της επικοινωνίας με βάση την οποία ορίζεται τι είναι αποδεκτό και τι όχι στο πλαίσιο μιας γλωσσικής κοινότητας.
- Πως οι άνθρωποι, και συγκεκριμένα τα παιδιά, κοινωνικοποιούνται κατακτώντας την επικοινωνιακή ικανότητα.
- Τις γλωσσικές στάσεις.
- Επίσης, στόχος είναι η σύγκριση διαφορετικών μεταξύ τους γλωσσικών συστημάτων και ο εντοπισμός καθολικών χαρακτηριστικών της επικοινωνίας. Παράδειγμα αποτελεί η μελέτη της **γλωσσικής πραγμάτωσης της ευγένειας** και η αντιπαραθετική εξέταση διαφορετικών γλωσσών ως προς αυτή την παράμετρο.

Μεθοδολογία και προβλήματα

Participant-observation: Ο ακρογωνιαίος λίθος της ανθρωπολογικής έρευνας.

Δεν επιτυγχάνεται από απόσταση ασφαλείας, αλλά απαιτεί την **ενεργό εμπλοκή της/του ερευνήτριας/τή στη γλωσσική, στην προκειμένη περίπτωση, κοινότητα που μελετά**. Πριν η εθνογραφία πάρει τη μορφή γραπτού κειμένου, πρέπει να **είναι εμπειρία και συμμετοχή** στις δομές και τις διαδικασίες που εξετάζονται.

Το παράδοξο του παρατηρητή (“The observers paradox”): Η εμπειρική έρευνα στοχεύει στη συλλογή φυσικών δεδομένων. Αν θέλουμε να μελετήσουμε τις γλωσσικές ποικιλίες πρέπει να συλλέξουμε δείγματα φυσικής ομιλίας για την καθεμία από αυτές. Αυτό σημαίνει ότι τα υποκείμενα της έρευνας μας πρέπει να συμπεριφέρονται κατά τρόπο απόλυτα φυσικό όταν χρησιμοποιούν τη γλώσσα. **Πως είναι δυνατόν όμως να συμβεί αυτό όταν έχουν γνώση ότι η συμπεριφορά τους καταγράφεται;** Το παράδοξο λοιπόν συνίσταται στο ότι ενώ επιλέγουμε να παρακολουθήσουμε τη συνηθισμένη συμπεριφορά των ανθρώπων σε συγκεκριμένες περιστάσεις επικοινωνίας, αυτή η συμπεριφορά δεν είναι δυνατόν να είναι η απολύτως φυσική εφόσον εμείς, ή/και ο εξοπλισμός μας, είμαστε παρόντες.

Γλώσσα και φύλο

Ισχυρά και ανίσχυρα γένη, ισχυροί και ανίσχυροι άνθρωποι;

- Το κοινωνικό φύλο
- Η σχέση της γλώσσας και του κοινωνικού φύλου
- Ο γλωσσικός σεξισμός
- Η αλληλεπίδραση του φύλου με σχολικές επικοινωνιακές πρακτικές

Ζητήματα θεωρητικής προσέγγισης I

“Sedimented forms of sexism embedded within the morphology of the language system itself” (Mills 2003)

- Στην ελληνική γλώσσα, τα ουσιαστικά που αποδίδουν επαγγελματική ή άλλη ιδιότητα αυξημένου κοινωνικού κύρους, κυρίαρχη είναι η χρήση του «περιεκτικού» αρσενικού γένους στην κατάληξη του ονόματος.
- Το αρσενικό γένος των επαγγελματικών ουσιαστικών χρησιμοποιείται γενικευτικά για την αναφορά σε άντρες και γυναίκες.
- Το αρσενικό προτάσσεται του θηλυκού και στο επίπεδο της σύνταξης.

Ζητήματα θεωρητικής προσέγγισης II

Παυλίδου (2002: 50),

«[...] κάτι που εκ πρώτης όψεως μοιάζει να είναι απόλυτα θεμιτό και αθώο – μια ακόμη έκφραση της αρχής της οικονομίας στη γλώσσα- οδηγεί στον αποκλεισμό το μεγαλύτερο μέρος του ελληνικού πληθυσμού, αρχικά από το πεδίο της πρόσληψης και στη συνέχεια από τις νοητικές αναπαραστάσεις του κόσμου μας. Πίσω από τη γενετική χρήση του αρσενικού δεν υπάρχουν άντρες και γυναίκες, αλλά συχνά μόνον άντρες, και ο γλωσσικός εξοβελισμός των γυναικών οδηγεί στον συμβολικό αποκλεισμό τους από όλα τα πεδία και τις δραστηριότητες της κοινωνίας που χαίρουν κάποιας αναγνώρισης ή αξίας.»

Ζητήματα θεωρητικής προσέγγισης ΙΙΙ

Τα ερωτήματα που τίθενται είναι :

- α) κατά πόσο (π.χ.) τα δημόσια έγγραφα λειτουργούν αντιπροσωπευτικά ως προς τις στάσεις τις κοινωνίας απέναντι στο κοινωνικό φύλο,
- β) κατά πόσο συντελούν στην αναπαραγωγή και διαίωνιση των κυρίαρχων αντιλήψεων για το φύλο &
- γ) αν είναι σκόπιμο και υφίσταται περιθώριο συνειδητής αλλαγής στον τρόπο με τον οποίο συντάσσονται

Άλλωστε,

- Η «γραμματική» και γλωσσική ανάλυση περιγράφουν τη γλωσσική και επικοινωνιακή ικανότητα των ομιλητριών/των.
- Η γλώσσα και ο τρόπος με τον οποίο αναφέρεται στις οντότητες του κόσμου αλληλεπιδρούν με τον τρόπο με τον οποίο αυτός ο κόσμος γίνεται αντιληπτός.
- Οι γλώσσες ποικίλουν. Έτσι επιτρέπουν εναλλακτικούς τρόπους αναφοράς και δράσης στον κόσμο.
- Οι γλώσσες αλλάζουν και οι αλλαγές συνδέονται τόσο με γλωσσικές όσο και κοινωνιογλωσσικές παραμέτρους (Labov 2001).
- Η κοινωνιογλωσσολογική έρευνα έδειξε ότι οι ομιλήτριες/τες μπορούν να αλλάξουν τις γλωσσικές επιλογές / συμπεριφορές τους ακόμα και σε μεγαλύτερες ηλικίες.
- Αν και η διαδικασία αλλαγής είναι συνήθως πέρα από τα όρια του συνειδητού, υπάρχει η δυνατότητα να προταθούν (ή ακόμα και να επιχειρηθεί να επιβληθούν) αλλαγές στο πλαίσιο άσκησης γλωσσικής πολιτικής.

Γλωσσικός σεξισμός

Ο γλωσσικός σεξισμός ορίζεται ως η πρακτική διάκρισης ατόμων ή ομάδων με γνώμονα το φύλο τους με συνήθη στόχο τις γυναίκες.

Εκφράζεται με γλωσσικές επιλογές που

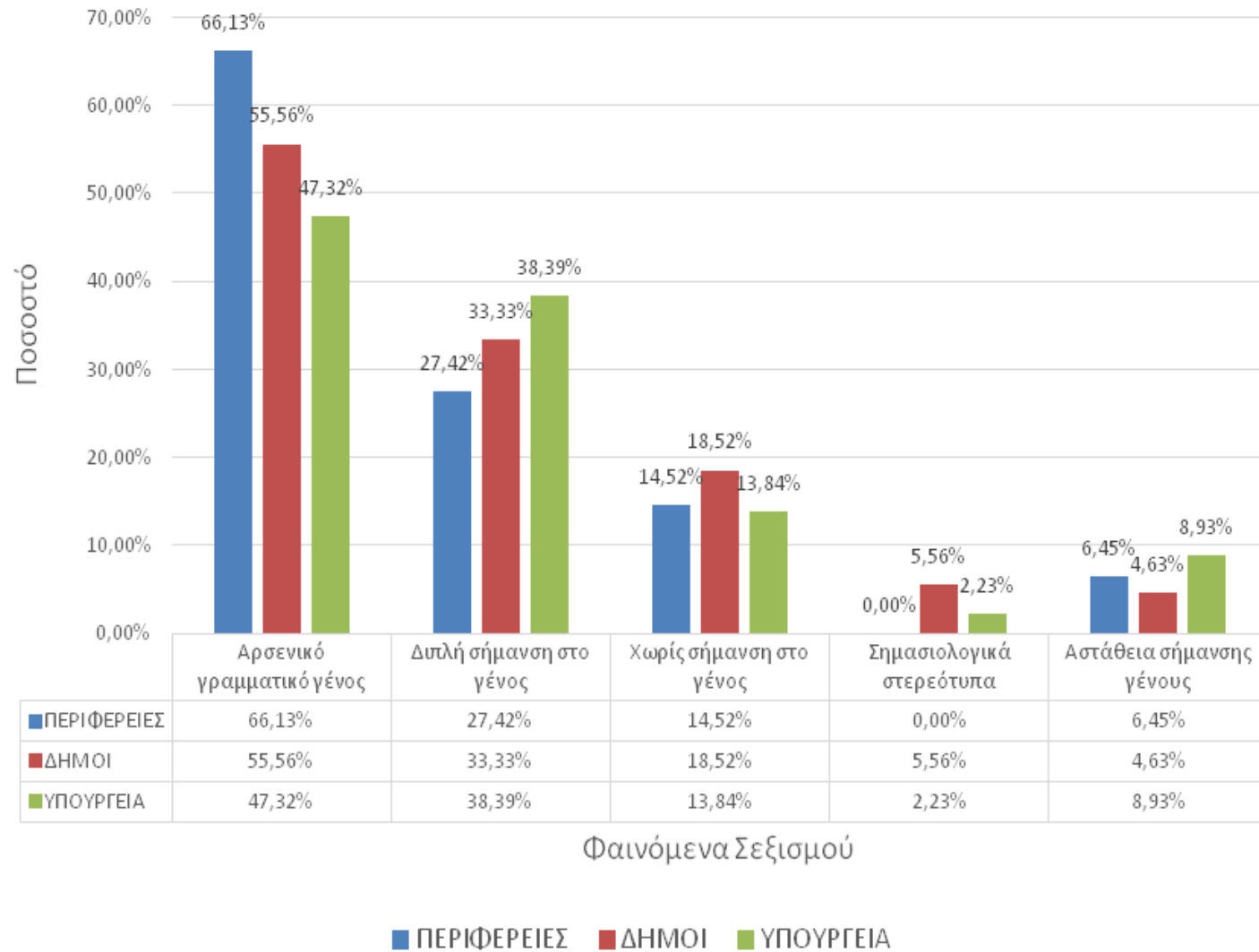
- α) αγνοούν,
- β) ορίζουν σε στενό πλαίσιο και
- γ) μειώνουν τα άτομα στα οποία απευθύνονται ή αναφέρονται.

Η Έρευνα

■ Δεδομένα

- 949 διοικητικά έγγραφα:
- από 5 περιφέρειες (Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Β. Αιγαίου και Θεσσαλίας),
- από 10 δήμους (Αθηναίων, Θεσσαλονίκης, Ζωγράφου, Σάμου, Ηγουμενίτσας, Λαμιέων, Τρίπολης, Καισαριανής Αγίας Παρασκευής, Βόλου)
- από το σύνολο σχεδόν των Υπουργείων

Φαινόμενα Σεξισμού ανά Φορέα

ΣΥΝΤΑΞΗ: ΣΕΙΡΑ ΟΡΩΝ

Ακόμα και στα έγγραφα τα οποία θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε πολιτικά ορθότερα ως προς την αναφορά στο κοινωνικό φύλο (ο/η εργαζόμενος-η), η συνεπής πρόταξη του αρσενικού ενισχύει την αρσενική κυριαρχία τόσο στο γλωσσικό όσο και στο συμβολικό επίπεδο.

Όμως, δεν αποτελεί μη παραβιάσιμο κανόνα εφόσον η αντιστροφή της σειράς των γραμματικών γενών δεν παράγει αντιγραμματικές δομές. Επίσης, δεν απορρέει από καμία αξιωματική διευθέτηση των πραγμάτων η οποία οφείλει να παραμείνει αμετάβλητη στο χρόνο.

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΟΝΟΜΑΤΟΣ

Παράδειγμα: Υπουργείο Παιδείας

Τα έγγραφα του ΥΠΕΠΘ αναφέρονται σε γυναίκες και άντρες εκπαιδευτικούς, μαθήτριες-τες, υποψήφιας-ους εκπαιδευτριες-τες και εκπαιδευόμενες-ους, σε στελέχη της εκπαίδευσης, απόφοιτες-τους και άτομα φορείς συγκεκριμένων κοινωνικών χαρακτηριστικών, μετανάστριες-τες, φτωχές-ους, παραβάτες. Στο σύνολο των εγγράφων που αναλύθηκαν η αναφορά σε αυτές τις ομάδες γίνεται σχεδόν αποκλειστικά με τη χρήση της μορφολογίας του αρσενικού ονόματος:

Μαθητής, Καθηγητής, Διευθυντής, Συντονιστής, Νέους, Απόφοιτοι, Ενήλικους, Διδάσκων, Προϊστάμενος κ.τ.λ.

Το άρθρο

Οι περιπτώσεις ασάφειας ως προς την πρόθεση της/του συντάκτριας/τη να χρησιμοποιήσει το αρσενικό γένος επιλύονται με τη χρήση του αρσενικού άρθρου σε διαφορετικά σημεία του ίδιου κειμένου.

- Για παράδειγμα, ‘οι υπάλληλοι’, ‘οι εκπαιδευτικοί’, ‘οι ασθενείς’, ‘οι πρόσφυγες’ ‘οι ανά τον κόσμο ομογενείς’ προσδιορίζονται σε επόμενες παραγράφους του ίδιου κειμένου ως άντρες εφόσον στην αιτιατική του πληθυντικού αναφέρονται ως **τους υπαλλήλους**, **τους εκπαιδευτικούς**, **τους ασθενείς**, **τους πρόσφυγες**, **τους ανά τον κόσμο ομογενείς**.

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΟΦ

- ‘τον ορισμό του υπεύθυνου εκπρόσωπου του Δήμου ως συνεργάτη’
- ‘με χρέη επιστημονικού συμβούλου’
- ‘προώθηση της ιδιότητας των νέων ως ενεργοί πολίτες και ως ευρωπαίοι πολίτες’
- ‘μόνιμοι εκπαιδευτικοί’
- ‘στους λοιπούς συναδέλφους’
- ‘οι συμβεβλημένοι ιατροί’
- ‘μέχρι τον ορισμό νέου προέδρου’
- ‘των Ρομά Ελλήνων και αλλοδαπών’
- ‘Υπηρεσιακού Γενικού Γραμματέα’ (της γραμματέως)
- ‘ο αμέσως επόμενος αδιάθετος υπάλληλος’
- ‘έναν έμπιστο συνάδελφο’

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Υπερδιόρθωση?

« Τα λοιπά, κάτω των 18 ετών, άγαμα τέκνα **του συντηρούντος** ή **του ετέρου των συζύγων**, συμπεριλαμβανομένων των τέκνων που έχουν, κατά τα ανωτέρω, υιοθετηθεί, εφόσον η άσκηση της επιμέλειας έχει νομίμως ανατεθεί για μεν τα τέκνα **του συντηρούντος** σε **αυτό**, για δε τα τέκνα **του ετέρου συζύγου** στο σύζυγο **αυτόν**.»

ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑ

Παράδειγμα:

«[...] ενός ιατρού, ελλείπει δε αυτού μιας νοσηλεύτριας»

Σε αντίθεση με τη γενικευτική χρήση του αρσενικού γένους για τη συντριπτική πλειοψηφία των επαγγελματικών ιδιοτήτων στα δημόσια έγγραφα:

Η άνιση κατανομή του κοινωνικού κύρους ακολουθεί την στερεοτυπική κατανομή του γένους/ φύλου των φορέων της αντίστοιχης επαγγελματικής ιδιότητας: άντρας-ιατρός/ γυναίκα-νοσηλεύτρια, παρακολουθώντας μια κοινωνική παρά γλωσσική διευθέτηση των κοινωνικών ρόλων.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ/ ΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Στα έγγραφα που αναλύθηκαν, το σύνολο των κειμενικών δομών περικειμενοποιεί τη σχεδόν αποκλειστική χρήση του αρσενικού γένους.

Επισημάνθηκαν στοιχεία τα οποία αναδεικνύουν **ακραία** ως προς την πρόσληψη των κειμένων σημασιακά και πραγματολογικά **αποτελέσματα**.

Υπερδιόρθωση?

Παράδειγμα

‘Αυτό το φυλλάδιο στοχεύει στις εργαζόμενες γυναίκες, στους εκπρόσωπους των εργαζομένων και στους εργοδότες.

[...] Διεθνείς μελέτες έχουν δείξει ότι μεταξύ 40 και 90 τοις εκατό των ερωτηθεισών γυναικών έχουν υποστεί κάποια μορφή βίας ή παρενόχλησης κατά τη διάρκεια της εργασιακής τους ζωής.

[...] Αντιμετωπίστε ευθέως όποιον σας παρενοχλεί:

Κάντε το απρόσμενο: Ονομάστε τη συμπεριφορά. Ο,τιδήποτε μόλις έκανε πείτε το και γίνετε **συγκεκριμένοι**.

Να είστε **σοβαροί, άμεσοι** και να μιλάτε απερίφραστα.

Βρείτε **έναν μάρτυρα** συμπεριφοράς

Ενημερώστε **έναν έμπιστο συνάδελφο** και προσπαθήστε να διασφαλίσετε ότι είναι **αυτόπτης ή αυτήκοος μάρτυρας** σε κάποια κατάσταση όπου παρενοχλείστε σεξουαλικά.

((και παρακάτω))

Πείτε το σε **κάποιον**: Με το να είστε σιωπηλή ή γενναία (σηκώνοντας το βάρος μόνη σας) αφήνετε τη σεξουαλική παρενόχληση να συνεχίζεται.

((και παρακάτω))

Εργασιακές ομάδες που βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο εργασιακής βίας από άλλες:

Εργαζόμενοι στο χώρο της καθαριότητας και σε συνεργεία καθαρισμού, **οικιακοί βοηθοί**

Αλλοδαποί εργαζόμενοι

Εργαζόμενοι στον τομέα της Υγείας και σε κοινωνικές υπηρεσίες

Εργαζόμενοι με συμβάσεις περιορισμένου χρόνου

Εργαζόμενοι στον τομέα λιανικής πωλήσεων και σε μικρές επιχειρήσεις

Εκπαιδευτικοί

Συμπέρασμα: «τελικά η ζωή τρία γράμματα»...

- Οι συντάκτριες/τες, στην προσπάθειά τους να χρησιμοποιήσουν την **πρότυπη γλώσσα και τον γενικό κανόνα της προτεραιότητας/ πρόταξης του αρσενικού** σε κείμενα τα οποία κατ' εξοχήν αναφέρονται και απευθύνονται σε μεικτές ως προς το φύλο ομάδες του πληθυσμού, αλλά και σε γυναίκες αποκλειστικά, **αγνοούν τις γυναίκες καθιστώντας τες αόρατες στο δημόσιο λόγο.**
- Έτσι συντηρούν τη νόρμα (προτίμηση στο ανδρικό γένος/φύλο), **νομιμοποιούν τις ασύμμετρες σχέσεις** και κατά συνέπεια, **συντελούν στη φυσικοποίηση της κυριαρχίας** παρουσιάζοντας ως αιώνιο και φυσικό ό,τι στην πραγματικότητα είναι ιστορικό και μεταβατικό (Cameron 1988: 88). **Παράγουν ως εκ τούτου σεξιστικό λόγο και αποτέλεσμα.**

Η Κριτική Ανάλυση του Λόγου:

Λόγος, κείμενα, κείμενα μαζικής κουλτούρας

- Το περιεχόμενο και η μεθοδολογία της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου
- Η γλωσσική ποικιλότητα και τα κείμενα μαζικής κουλτούρας (ΚΜΚ)
- Η δυνατότητα διδακτικής προσέγγισης των ΚΜΚ

Κείμενα Μαζικής Κουλτούρας

Τα κείμενα μαζικής κουλτούρας (**ΚΜΚ, mass culture texts**) αποτελούν πεδίο διαμόρφωσης της συλλογικής μνήμης και κοινών εμπειριών, οι οποίες ενώνουν αποδέκτριες/τες που προέρχονται από διαφορετικά περιβάλλοντα. Τα ΚΜΚ έχουν τη δυνατότητα να ενσωματώνουν το «αποκλίνον» με το «κυρίαρχο», το «παρωχημένο» με το «σύγχρονο», το «τοπικό» με το «παγκόσμιο» (Τσάμη κ.ά. 2014).

Τα ΚΜΚ ως μηχανισμός

- διαμόρφωσης γλωσσικών στάσεων
- αξιολογικών αντιδράσεων
- προώθησης των κυρίαρχων γλωσσικών ιδεολογιών

Γλωσσικές Ιδεολογίες

Οι γλωσσικές ιδεολογίες ορίζονται ως:

Οποιοδήποτε σύνολο αντιλήψεων και πεποιθήσεων για τη γλώσσα οι οποίες εκφράζονται από τους/τις χρήστες/τριες με σκοπό να εξηγήσουν ορθολογικά ή να αιτιολογήσουν τη δομή και τη χρήση της συγκεκριμένης γλώσσας όπως τις αντιλαμβάνονται.

Τέτοιες ιδεολογίες αναφέρονται τόσο σε διαφορετικές γλώσσες όσο και στις γλωσσικές ποικιλίες μιας συγκεκριμένης γλώσσας.

Διάλεκτοι και Κοινωνιόλεκτα

Στο πλαίσιο των δυτικών εθνών-κρατών, μέσω της δημιουργίας της κοινής εθνικής γλώσσας, προωθήθηκε η γλωσσική ομογενοποίηση, ενώ περιθωριοποιήθηκε και στιγματίστηκε η γλωσσική ποικιλότητα:

Η επιδιωκόμενη γλωσσική ομοιογένεια συνδέεται με την ύπαρξη διακριτών και αυτόνομων γλωσσών και γλωσσικών ποικιλιών. Η γλωσσική κατηγοριοποίηση θεωρείται ότι προκύπτει από την αναγνώριση μιας προϋπάρχουσας ομοιότητας, αλλά συχνά είναι **το αποτέλεσμα κοινωνιοπολιτισμικής επινόησης και επιβολής** (Busch 2012: 506).

Θεσμοί εξουσίας, όπως μεταξύ άλλων τα ΜΜΕ, έχουν τη δύναμη να ενισχύουν τη γλωσσική ομοιογένεια μέσω της υποβάθμισης των γλωσσικών διαφορών στο εσωτερικό μιας ομάδας.

(Κριτική) Ανάλυση Λόγου

Ο λόγος λειτουργεί ως μια μορφή κοινωνικής πρακτικής και ως φορέας αξιών και ιδεολογιών.

Η **Κριτική Ανάλυση Λόγου** αποτελεί μια προσέγγιση στο πλαίσιο της κοινωνικής μελέτης της γλώσσας που υπογραμμίζει **τον ρόλο της ιδεολογίας** στη διαμόρφωση της σχέσης ανάμεσα στις γλωσσικές και κοινωνικές δομές και πρακτικές. Επιχειρεί να αποκαλύψει τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται **η γλώσσα, η κοινωνία και η ιδεολογία**, και με αυτή την έννοια συνδυάζει τη **μικρο-ανάλυση** των κειμένων με τη **μακρο-ανάλυση** των κοινωνικών δομών και σχέσεων εξουσίας με τις οποίες εμπλέκονται τα κείμενα (Στάμου 2014).

Παραδείγματα ΚΜΚ

- ❑ τηλεοπτικές σειρές
 - ❑ διαφημίσεις
 - ❑ εκπομπές lifestyle & reality shows
 - ❑ τηλεοπτικά magazino
 - ❑ αθλητική ειδησιογραφία
 - ❑ ενημερωτικές εκπομπές ποικίλης ύλης
 - ❑ ξένες σειρές και σαπουνόπερες
- κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Η γλώσσα των ΚΜΚ

Τα κείμενα μαζικής κουλτούρας αποτελούν πρόσφορο έδαφος για τη μελέτη φαινομένων γλωσσικής ποικιλότητας, καθώς συχνά κατασκευάζονται σε αυτά προσομοιωμένες αναπαραστάσεις γλωσσικών ποικιλιών (Coupland 2009).

Τα κείμενα αυτά δηλαδή δεν αντικατοπτρίζουν με ακρίβεια **την κοινωνιογλωσσική πραγματικότητα**, αλλά **την (ανα)κατασκευάζουν και την αναπλαισιώνουν** υπό μια συγκεκριμένη οπτική **αναπαράγοντας και ενισχύοντας συγκεκριμένες ιδεολογίες για τη γλώσσα**.

Τηλεοπτικές σειρές I

«Οι τηλεοπτικές σειρές, όπως και άλλα είδη λόγου της μαζικής κουλτούρας, ενώ αντλούν τα (γλωσσικά) πρότυπά τους από το παγκόσμιο τηλεοπτικό σκηνικό, προσαρμόζονται στην εκάστοτε κοινότητα πρόσληψης, αξιοποιώντας τις εθνικές πολιτισμικές συμβάσεις και τους κοινωνιογλωσσικούς πόρους της κοινότητας, και επηρεάζοντας συνάμα τον λόγο της» (Ανδρουτσόπουλος 2004).

Τηλεοπτικές σειρές II

Crossing/γλωσσικά περάσματα:

- ✓ Η υιοθέτηση ενός υφολογικού κώδικα από μη μέλη της ομάδας που έχει τη «δικαιοχρησία» (Rampton 1995, 2006)

Superdiversity/Υπερποικιλότητα:

- ✓ Η αποφυσικοποίηση των εθνικών, κοινωνικών και γλωσσικών οριοθετήσεων (Vertovec 2007, Blommaert & Rampton 2011)
- ✓ Η δημιουργία νέων γλωσσών/ποικιλιών, ταυτοτήτων, αξιών και πρακτικών

Τηλεοπτικές σειρές III

Όμως, παρά την ετερογένεια, η τηλεόραση έχει την τάση να διαχειρίζεται την (υπερ)ποικιλότητα με τέτοιο τρόπο ώστε να επιβεβαιώνεται η ομοιογένεια ως η κυρίαρχη γλωσσική ιδεολογία:

Μείξη γεωγραφικών, κοινωνικών και λειτουργικών ποικιλιών:
Το υφολογικό χιούμορ ως μέσο υπονόμησης της γλωσσικής ποικιλότητας και διαιώνισης της άνισης κατανομής του κοινωνικού κύρους.

Το χιουμοριστικό πλαίσιο

Ο Attardo (2001, 2009) κάνει λόγο για **ασύμβατη χρήση των ποικιλιών**, η οποία προκαλεί **χιούμορ σε βάρος των ομιλητών/τριών που κάνουν τέτοιες επιλογές**. Εάν δηλαδή το χιούμορ γενικά βασίζεται στην *ασυμβατότητα* (incongruity), δηλαδή στην αντίθεση της παρούσας πραγματικότητας με την αναμενόμενη, **η ασυμβατότητα στη χρήση υφολογικών ποικιλιών συνιστά υφολογικό χιούμορ (register/stylistic humor)**. Προκύπτει δε είτε από την ανάμειξη διαφορετικών ποικιλιών (μία τουλάχιστον εκ των οποίων δεν είναι η αναμενόμενη) είτε από την αντικατάσταση της αναμενόμενης ποικιλίας από μια μη αναμενόμενη. Το υφολογικό χιούμορ αποτελεί έναν από τους βασικότερους και **συχνότερους χιουμοριστικούς μηχανισμούς για τα ελληνικά** και μάλιστα σε **κείμενα προερχόμενα από τη μαζική κουλτούρα**.

Παράδειγμα I

Αγαπημένοι μου γείτονες

Μπ(άμπης): Έρθανε.

Πελ(αγία): Έρθανε. (...) Πετρούλα; (.) Άνοιξε παιδί μου σε παρακαλώ την πόρτα (.) Ouvrez la porte.

Μπ: *Τι λες μωρή;*

Πελ: Ξέρω 'γω ((με σιγουριά)).

Πετ(ρούλα): Περάστε. Καλησπέρα.

Β(ύρων): Καλησπέρα σας.

Μι(ράντα): Καλησπέρα.

Πετ: Τ' όνομά σας;

Β: Βύρων.

Πετ: *Το άλλο καλέ.*

Β: Βύρων Παπαπαύλου.

Πετ: ((απευθύνεται στην οικογένεια Μουστοξύδη)) *Το ζεύγο::ς Παπαπαύλου μετά των τέκνων τους.*

Πελ: *Ε να περάσουνε μερσί.*

Παράδειγμα II

Στο παρά πέντε

Σ(πύρος): Γεια σας:

Ν(τάλια), Ζ(ουμπουλία), Αγ(γέλα): Γεια::::

Ν: Αυτή είναι;

Σ: Ναι.

Ζ: Καλέ αυτή είναι κούκλα, σαν άγγελος, πώς σε λένε κορίτσι μου;

Αμ(αλία): Αμαλία.

Ζ: °Τι είπε;°

Σ: Αμαλία.

Ζ: °Δεν είπε Αμαλία κάτι άλλο είπε.°

Σ: Ναι αλλά Αμαλία ήθελε να πει.

Ν: °Και γιατί δεν το πε τότε;°

Σ: Γιατί δεν μπορεί .

Αγ: Πλάκα κάνεις.

Σ: ((κάνει αρνητικό νεύμα)) Αμαλία να σε συστήσω (.) ο Φώτης, η Αγγέλα, η Ντάλια, η Ζουμπουλία.

Αμ: Ζουμπουλία;

Ν: Α (.) να το πάλι. Πώς το κάνεις;

Αμ: Ποιο;;

Φ(ώτης): °Τι θα κάνουμε;°

Διαφημίσεις

Η γλώσσα της ελληνικής τηλεοπτικής διαφήμισης διήνυσε μια πορεία παρόμοια με εκείνη του μέσου προβολής της, της τηλεόρασης, ενημερωτικής και ψυχαγωγικής. Παρέλαβε από την έντυπη και τη ραδιοφωνική διαφήμιση την κληρονομιά της κοινωνικής διγλωσσίας τη δεκαετία του '70, την επόμενη δεκαετία υιοθέτησε μια προφορική κοινή των αστικών κέντρων με ελάχιστους λόγιους τύπους και μόνο τη δεκαετία του '90 άρχισε να εκμεταλλεύεται στοιχεία –φωνολογικά και λεξιλογικά κυρίως– γεωγραφικών διαλέκτων και κοινωνιολέκτων. Αυτή **η στροφή της γλώσσας της διαφήμισης, και των άλλων Μέσων ή ειδών**, όπως των σίριαλ, **σε μη πρότυπες ποικιλίες** δεν αποτελεί ελληνική ιδιαιτερότητα. Χαρακτηρίζει όλες τις δυτικού τύπου κοινωνίες και **χρειάζεται να εξηγηθεί** (Πολίτης & Κουρδής 2014).

Παράδειγμα I

(Κουδούνισμα τηλεφώνου)

(Ιδιοκτήτρια καφενείου) Μπρος. Το Μανολιό; Μανολιό!

(Μανολιός) Ποιος είναι, μωρέ!

(Ιδιοκτήτρια) Ο παππούς σου σε γυρεύει.

(Μανολιός) Έλα. Ίντα θέλεις; Παξιμάδια. Καλά. Θα σου φέρω. Να μ' ανιμένεις.

& ας δούμε και το «Που πάει το αγόρι;»:

<https://www.youtube.com/watch?v=IEDMR5mOEDU>

Παράδειγμα II

((Ο Κίτσος και η Τασούλα επικοινωνούν τηλεφωνικά.))

T: Νι: ((ακούγεται η φωνή της Τασούλας από το τηλέφωνο)).

K: Τασούλα μ, να περάσου το βραδάκι να σε πάρου με τ' αγροτικό;

T: Στ' αγροτικό; Πουτέ (.) *Μυρίζ κουπρία* .

((Αλλαγή πλάνου. Ο Κίτσος πάνω στο γάιδαρο πηγαίνει να βρει την Τασούλα περνώντας μέσα από το χωριό.))

GPS: Στην επόμενη στάνη στρίψτε δεξιά.

K: A:: ρε Τασούλα μ, για σένα μέχρι και GPS έβαλα στο γάιδαρο.

T: *Tragic* ((με διαλεκτική προφορά)).

((Αλλαγή πλάνου. Σε κεντρικό σημείο του χωριού ο Κίτσος αγκαλιάζει προκλητικά την Τασούλα.))

T: I::: έεις ξεφύγ;

K: Εγώ έχω ξεφύγ, ιγώ δε ξεφεύγω ποτέ ρε::, *εχ applicatio*.

T: Τι έεις;

K: *Κοίτα μπάρε:::ς. Στην καρδιά μου βάζω αμπάρες (.) δε σου κάνω άλλες χάρες.* ((ακούγεται ως μουσική υπόκρουση το συγκεκριμένο λαϊκό τραγούδι και ο Κίτσος χορεύει και σιγοτραγουδά)).

((Αλλαγή πλάνου. Ο Κίτσος και η Τασούλα βρίσκονται πάνω σε μια άμαξα με άχυρα μαζί με έναν φορητό υπολογιστή.))

K: *Ακόμα και στου κάρου το χρόνο μας τσικάρου.*

T: Κίτσου::

K: M: ((φατικό εκφώνημα))

T: *You're a check machine* ((με διαλεκτική προφορά)).

Παράδειγμα δημοσιογραφικού κειμένου

<https://www.star.gr/eidiseis/ellada/493775/khfsia-skotwse-th-gynaika-toy-giati-toy-phre-ta-paidia>

Δολοφονία Κηφισιά: «Μου πήρε τα παιδιά κι έκανε τη ζωή της»

Τι είπε στους συναδέλφους του ο αστυνομικός που σκότωσε τη γυναίκα του

Τον λόγο που όπλισε το χέρι του για να σκοτώσει τη σύζυγό του και τη φίλη της **αποκάλυψε** χθες ο **υπαρχιφύλακας της Τροχαίας Νέας Ιωνίας**, στους αστυνομικούς που τον συνέλαβαν.

Κηφισιά: Σκότωσε την πρώην γυναίκα του και τη φίλη της έξω από σούπερ μάρκετ

«Χωρίσαμε. Πήρε τα παιδιά **μου**, ένα αγοράκι και ένα κοριτσάκι ηλικίας 8 και 5 ετών, τα πήγε στους γονείς της στη Θήβα, τα άφησε και αυτή έκανε τη ζωή της. **Δεν άντεχα να το ζω αυτό**», φέρεται να είπε ο 35χρονος υπαρχιφύλακας στους συναδέλφους του.

Εκείνοι εκτιμούν πως ο δράστης έκανε προσπάθειες επανασύνδεσης με τη σύζυγό του, όμως **εκείνη ήταν αρνητική και αυτό φαίνεται να τον είχε ενοχλήσει πολύ**.

Σύμφωνα με πληροφορίες, ο 35χρονος είχε μπει στην αστυνομία το 2007 και ήταν ένας **άριστος επαγγελματίας**, ο οποίος **δεν προκαλούσε προβλήματα**. Ωστόσο τον τελευταίο καιρό φέρεται να ήταν **απόμακρος και σκεπτικός**, πιθανόν λόγω των οικογενειακών προβλημάτων που αντιμετώπιζε.

Χθες το απόγευμα πήρε την απόφαση να δώσει τέλος στην κατάσταση που ζούσε. Πήγε στο σούπερ μάρκετ στη Νέα Κηφισιά, όπου εργαζόταν η εν διαστάσει σύζυγός του και όταν εκείνη βγήκε έξω για διάλειμμα με τη συνάδελφό της, τις σκότωσε και τις δύο, πυροβολώντας τις στο κεφάλι.

Προκλήθηκε πανικός, αρχικά οι πελάτες και οι εργαζόμενοι νόμιζαν ότι επρόκειτο για ληστεία, όμως σύντομα αντιλήφθηκαν ότι πρόκειται για μια ακόμα οικογενειακή τραγωδία.

Μοτοσικλετιστές της ομάδας ΔΙ.ΑΣ. που έφτασαν στο σημείο, εντόπισαν το αυτοκίνητο του δράστη, τον συνέλαβαν και τον οδήγησαν στην ασφάλεια.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Ανδρουτσόπουλος, Γ.** 2001. «Γλώσσα των νέων». Στο Χριστίδης, Α.-Φ. *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 108-113
- Αρχάκης, Α.** 2006. «Το φαινόμενο της διακοπής στη διεπίδραση της τάξης και η κατά φύλα διαφοροποίησή του». Στο Παυλίδου, Θ.-Σ. (επίμ.) *Γλώσσα – Γένος - Φύλο*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 118-137
- Αρχάκης, Α. & Κονδύλη, Μ.** 2011. *Εισαγωγή σε ζητήματα Κοινωνιογλωσσολογίας*. Αθήνα: Νήσος, 160-175, 188-197
- Αρχάκης, Α. & Τσάκωνα, Β.** 2011. *Ταυτότητες, Αφηγήσεις και Γλωσσική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 21-56, 57-69, 209-246
- Βασιλοπούλου, Α.** 2014. «Ανάλυση Συνομιλίας: Η μελέτη της κοινωνικής δράσης μέσα από την διεπιδραστική ομιλία». Στο Μ. Γεωργαλίδου, Μ. Σηφιανού & Β. Τσάκωνα (επίμ.) *Ανάλυση Λόγου. Θεωρία και Εφαρμογές*. Αθήνα: Νήσος, 81-118

Γεωργαλίδου, Μ. 2009. “Η γλωσσική κατασκευή του φύλου κατά τη διάρκεια δραστηριοτήτων παιδικού παιχνιδιού”. Πρακτικά του *8th International Conference on Greek Linguistics*, Ioannina, 30-2 September 2007, 714-727

Γεωργαλίδου, Μ. 2014. «Παιδικός λόγος». Στο Μ. Γεωργαλίδου, Μ. Σηφianού & Β. Τσάκωνα (επίμ.) *Ανάλυση Λόγου. Θεωρία και Εφαρμογές*. Αθήνα: Νήσος, 361-398

Γεωργαλίδου, Μ. & Λαμπροπούλου, Σ. 2016. “Γραμματικό γένος και γλωσσικός σεξισμός στα έγγραφα της Ελληνικής δημόσιας διοίκησης”. *Γλωσσολογία* 24, 23-43

Γεωργαλίδου, Μ., Σηφianού, Μ. & Τσάκωνα, Β. 2014. «Εισαγωγή». Στο Μ. Γεωργαλίδου, Μ. Σηφianού & Β. Τσάκωνα (επίμ.) *Ανάλυση Λόγου. Θεωρία και Εφαρμογές*. Αθήνα: Νήσος, 9-36

Γούτσος, Δ. 2013. Γλώσσα και επικοινωνία. Στο Γ. Ι. Ξυδόπουλος (επιμ.) *Γλώσσα, Κοινωνία και Εκπαίδευση: Εγχειρίδιο Μελέτης*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 202-220, 238-264

Δελβερούδη, Ρ. 2001a. Γλώσσα και διάλεκτος. Στο Χριστίδης, Α.-Φ. *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 50-53.

Δελβερούδη, Ρ. 2001b. Γλωσσική ποικιλία. Στο Χριστίδης, Α.-Φ. *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 54-57.

Holmes, J. (2016[1992]). *Εισαγωγή στην Κοινωνιογλωσσολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 17-35, 39-79, 80-106, 107-133, 168-200, 201-217, 218-230, 256-288, 292-330, 361-395, 486-518

- Δελβερούδη, Ρ.** 2001b. Γλωσσική ποικιλία. Στο Χριστίδης, Α.-Φ. *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 54-57.
- Holmes, J.** (2016[1992]). *Εισαγωγή στην Κοινωνιογλωσσολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 17-35, 39-79, 80-106, 107-133, 168-200, 201-217, 218-230, 256-288, 292-330, 361-395, 486-518
- Κατή, Δ.** 2001. «Απόκτηση της γλώσσας». Στο Χριστίδης, Α.-Φ. *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 27-30
- Μικρός, Γ.** 2008. *Η ποσοτική Ανάλυση της Κοινωνιογλωσσολογικής Ποικιλίας. Θεωρητικές και Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο, 58-102, 171-205, 237-246, 274-278
- Μοσχονάς Σ.** 2005. *Γλώσσα και Ιδεολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη ΣΕΛΙΔΕΣ
- Μπασλής, Γ.** 2017. *Κοινωνιογλωσσολογία. Μικρή Εισαγωγή*. Αθήνα: Γρηγόρη, 29-33, 35-58, 59-80, 97-100, 101-106, 123-140
- Σκούρτου, Ε.** 2011. *Η Διγλωσσία στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg, 31-48
- Τσιπλάκου, Σ.** 2009. Γλωσσική εναλλαγή, ανταγωνιστικές πρακτικές και διαγλώσσα - ακόμα μια διάσταση του Κυπριακού. Στο *8ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας, Ιωάννινα, 30 Αυγούστου-2 Σεπτεμβρίου 2007*. Ιωάννινα, 1195-1209
- Τσιτσιπής, Λ.** 2005. *Από τη Γλώσσα ως Αντικείμενο στη Γλώσσα ως Πράξη*. Αθήνα: Νήσος, 81-99
- Φτερνιάτη , Α., Τσάμη, Β. & Αρχάκης, Α.** 2016. «Τηλεοπτικές διαφημίσεις και γλωσσική ποικιλότητα: Προτάσεις κριτικής γλωσσικής διδασκαλίας». *Προσχολική & Σχολική Εκπαίδευση* 4:1, 85-100